

WIJKBESCHRIJVING OOSTERPARKWIJK

Louwrens Hacquebord
Rita Overbeek

INHOUD

1. INLEIDING
2. ONTWIKKELINGEN TOT DE EEUWWISSELING
3. DE ONTWIKKELING VAN DE WIJK 1900-1940
 - 3.1. Plannen
 - 3.2. Infrastructuur
 - 3.3. Woningbouw
 - Gemeentelijke activiteiten
 - Woningbouwverenigingen en particulieren
 - Woningbouw na 1930
 - 3.4. Overige bebouwing en voorzieningen
 - Scholen
 - Kerken
 - Voorzieningen
 - Overige bebouwing
4. ONTWIKKELINGEN NA DE TWEEDE WERELDOORLOG
5. GEBIEDEN MET BIJZONDERE (STEDEBOUWKUNDIGE) WAARDEN

LITERATUUR

1. INLEIDING

De Oosterparkwijk is een (woon)wijk aan de noordoostzijde van de binnenstad van Groningen. De wijk wordt in het noordwesten, het noordoosten en het zuidoosten begrensd door waterwegen: respectievelijk het Oosterhamrikkanaal, het Van Starckenborghkanaal en het Eemskanaal. In het zuidwesten en westen vormen de Europaweg, de Petrus Campersingel, de S.S. Rosensteinlaan en het Wouter van Doeverenplein de begrenzing.

Het Eemskanaal werd in 1876 voltooid. Het Damsterdiep, de oorspronkelijke vaarweg naar Delfzijl, werd aan het begin van de jaren '50 tot aan de Oostersluis gedempt.

Tot de eeuwwisseling bestond het gebied uit laaggelegen grasland dat door enkele landweggetjes doorsneden werd. Langs het Damsterdiep en het Eemskanaal bevond zich enige bedrijvigheid, waaronder enkele molens en een grote houtzagerij.

De planmatige ontwikkeling van de wijk startte vlak voor de Eerste Wereldoorlog met de aanleg van straten en riolering. Met de bouw van woningen werd in 1918 een begin gemaakt.

De ontwikkeling van de wijk vormt vanaf dat moment een vrij complexe geschiedenis van verschillende en steeds weer herziene plannen.

Tot 1940 werd het gebied aan weerskanten van de huidige Gorechtkade tot aan de Oliemuldersweg ingevuld met middenstands- en vooral arbeiderswoningen en een groot park. Het merendeel van de woningen werd gebouwd door woningbouwverenigingen en de gemeente. Aanvankelijk werden enkele kleine complexen gebouwd waarvan delen bestonden uit nood- en semi-permanente woningen. Later verrezen meer omvangrijke complexen permanente woningen.

Tussen het Damsterdiep en het Eemskanaal breidde de aanwezige bedrijvigheid enigszins uit. De aanleg van het Van Starckenborgh- en het Oosterhamrikkanaal leidde aanvankelijk niet tot de vestiging van nieuwe bedrijvigheid op de langs deze kanalen gelegen industrieterreinen.

Na de Tweede Wereldoorlog vestigden zich op de daarvoor gereserveerde terreinen wel (industriële) bedrijven, zij het op beperkte schaal. Tussen de Oliemuldersweg en het Van Starckenborghkanaal werden in de jaren '50 ook woningen gebouwd, evenals langs de Gorechtkade.

Behoudens de demping van het Damsterdiep en incidentele sloop, gevolgd door nieuwbouw, veranderde er verder weinig aan de aanblik van de wijk. Wel vond een grote afname en

vergrijping van de bevolking plaats.

De Oosterparkwijk ligt vrij geïsoleerd ten opzichte van de binnenstad als gevolg van de barrièrewerking van het terrein van het Academisch Ziekenhuis. Het Oosterhamrikkanaal vormt een duidelijke scheiding met de Korrewegwijk maar de barrièrewerking hiervan is relatief gering door de drie bruggen die hier overheen gelegd zijn.

Het Damsterdiep en de Europaweg vormen belangrijke in- en uitvalswegen van de stad terwijl de Petrus Campersingel deel uitmaakt van een doorgaande verbinding tussen het oosten en (noord)westen van de stad.

Wat de bouwperiode en de architectuur betreft, bestaat er (voor een groot deel van de wijk) een duidelijke overeenkomst met de Oranjebuurt (zie "Wijkbeschrijving Oranjebuurt").

2. ONTWIKKELINGEN TOT DE EEUWWISSELING

Voordat het gebied bebouwd werd, werd het aangeduid als "Oosterhamrik". Hieronder werd het laaggelegen gebied ten noordoosten van de Hondsrug verstaan. In het noordoosten, ongeveer op de plaats van het huidige Van Starckenborghkanaal, werd deze laaggelegen polder begrensd door de oude loop van de rivier de Hunze.

De afwateringstocht van het Oosterhamrik werd in de vijftiende eeuw vergraven en vormde zo het eerste deel van het Damsterdiep, de vaarweg naar Delfzijl.

Door de zware klei, de lage ligging en de slechte afwatering was de polder ongeschikt voor akkerbouw. Voordat het gebied bebouwd werd, was de grond dan ook voornamelijk in gebruik als weiland. De verkaveling was blokgewijs.

Op de Topografisch-Militaire Kaart 1864 zijn enkele wegen te zien. De weg langs het Damsterdiep vormde de verbinding over land met het noordoosten van de provincie. De Jacobijnerweg (op de plek van de huidige Thomassen à Thuessinklaan), de weg langs de stadsgracht en de twee weggetjes die vanaf het Damsterdiep naar het noordwesten liepen (de huidige Zaagmulders- en Oliemuldersweg) waren landweggetjes die vaak slecht begaanbaar waren.

Op de kaart zijn langs de zuidoostkant van het Damsterdiep een aantal zaag- en oliemolens te zien. Verder bevond zich op de hoek van de Singelweg, de huidige Petrus Campersingel en de weg langs het Damsterdiep enige bebouwing. Iets verder naar het noordwesten lag aan de Singelweg een

terrein met daarop een limonadefabriek en een directeurswoning.

In 1866 werd begonnen met de aanleg van het Eemskanaal, dat tien jaar later werd geopend. Ongeveer op de plaats van de huidige Europaweg werd een verbinding met het Damsterdiep gegraven.

Na de slechting van de wallen in 1878 werd de oostelijke stadsgracht, die iets ten zuidwesten van de huidige Petrus Campersingel liep, vergraven tot een kanaal dat het Damsterdiep verbond met het Boterdiep in het noorden van de stad. Hierlangs werd de Singelweg aangelegd.

Tot de eeuwwisseling werd ten noordoosten van dit kanaal slechts weinig gebouwd. Toen in 1898 van particuliere zijde belangstelling werd getoond voor het bebouwen van enkele percelen langs de Singelweg, maakte de Commissie van Openbare Werken voor het gebied drie plannen. Deze plannen waren vrij eentonig door de reeksen uniforme bouwblokken met rechte straten, hier en daar afgewisseld met een stukje groen. In twee van de drie plannen, "C" en "D", was reeds het Gorechtkanaal geprojecteerd. In plan "C" werd dit via een bocht naar het verbindingskanaal geleid, een idee dat vooruitliep op het Oosterhamrikkanaal.

In verband met de afwateringsproblemen en problemen bij de onteigening van de grond werd uiteindelijk van bovengenoemde plannen afgezien en werd de particulieren de vrije hand gelaten.

Hierop kwam in de gemeenteraad echter zoveel kritiek dat besloten werd een nieuw plan te laten maken door een deskundige, de Amsterdamse ingenieur J.G. van Niftrik.

Deze ontwierp in 1899 een royaal plan voor een stadsdeel voor zo'n 13.000 inwoners. Het bestond uit 42 grote bouwblokken, afgewisseld met parken, pleinen en rotondes en doorsneden door een brede boulevard.

Het plan werd verworpen, formeel vanwege de manier waarop de afwatering geregeld was, maar in werkelijkheid omdat de Raad het te kostbaar vond voor het type bebouwing dat haar voor ogen stond.

In het zelfde jaar had de Groningse architect P.M.A. Hurman op eigen initiatief een alternatief en voor die tijd opmerkelijk, schilderachtig plan ingediend. Een jaar later kwam ook de architect J. Reijenga met een eigen plan.

De behandeling van deze twee plannen in de Raad werd (opzettelijk) zo lang uitgesteld dat ze uiteindelijk 'achterhaald' werden door de in 1902 van kracht geworden Woningwet, op basis waarvan de gemeente verplicht werd

zelf een plan van uitbreiding te maken.

3. DE ONTWIKKELING VAN DE WIJK 1900-1940

3.1. Plannen

In 1903 diende de directeur Gemeentewerken J.A. Mulock Houwer een algemeen uitbreidingsplan voor de stad in. Voordat het plan in 1906 uiteindelijk door de Raad werd vastgesteld, vond ten oosten van de stad incidenteel wel bebouwing plaats.

Zo was in 1900 al een openbaar slachthuis gebouwd langs de weg naar Delfzijl, ten noordoosten van het Zaagmulderswegje. In 1903 werd langs de Singelweg het Typografengasthuis gebouwd. De 46 woningen rond een hofje waren bestemd voor gepensioneerde arbeiders uit de grafische industrie. Beide complexen werden, met de al eerder tot stand gekomen bebouwing, in het deelplan voor de oostkant van de stad opgenomen.

Het gebied ten oosten van de binnenstad werd voornamelijk gereserveerd voor handel en industrie en de bouw van arbeiderswoningen. Uit de eerdere gemeentelijke plannen (zie paragraaf 2) werd het idee van een kanaal direct ten zuiden van het Zaagmulderswegje overgenomen (het latere Gorechtkanaal). Ter ontsluiting van de laad- en loskaden langs dit kanaal werden spoor- en tramlijnen geprojecteerd. Ten noordoosten van het Zaagmulderswegje was, behalve langs het Damsterdiep, niets getekend. Er bleven slechts weinig bouwblokken over voor de bouw van woningen.

Het deelplan voor het gebied ten oosten van de stad werd verschillende keren bijgesteld en uitgebreid. Het laatste (vooroorlogse) deel van de wijk kwam tot stand op basis van een geheel nieuw uitbreidingsplan, dat van H.P.J. Schut en H.P. Berlage uit 1928 (zie de algemene stadsbeschrijving).

3.2. Infrastructuur

Voor 1914 waren bij het slachthuis de eerste straten aangelegd, inclusief riolering.

Vanwege uitbreidingsplannen van het Academisch Ziekenhuis in oostelijke richting werd het plan van Mulock Houwer in 1918 gewijzigd. Het ziekenhuisterrein zou worden vergroot door het dempen van het verbindingskanaal en worden

begrensd door een boulevard. Het stratenplan tussen deze boulevard en het geplande Gorechtkanaal werd aangepast. Verder werd tussen het Gorechtkanaal en het noordelijke restant van het oude verbindingskanaal een nieuwe verbinding geprojecteerd: het Oosterhamrikkanaal.

Vrij snel na de vaststelling van het gewijzigde plan werd begonnen met het graven van het Gorechtkanaal. De aanleg van het zuidelijk deel van het Oosterhamrikkanaal startte enkele jaren later, mede omdat hiertoe eerst het Noordersportterrein onteigend diende te worden (zie "Wijkbeschrijving Korrewegwijk").

Toen ook dit kanaal was gegraven, was de nieuwe verbinding tussen het Eemskanaal/Damsterdiep en het Boterdiep een feit. Het oude verbindingskanaal (de oorspronkelijke stadsgracht) kon daardoor rond 1925 gedempt worden ten behoeve van de uitbreiding van het Academisch Ziekenhuis. Delen ervan zijn nog herkenbaar in de vijvers die het huidige ziekenhuisterrein begrenzen.

In 1925 werd ook de Petrus Campersingel aangelegd en verdween de oude Singelweg, met uitzondering van het deel waaraan (onder andere) het Typografengasthuis lag.

Het noordelijk deel van het Oosterhamrikkanaal kwam aan het eind van de jaren '20 tot stand, vooruitlopend op het graven van het Van Starckenborghkanaal. Daarmee werd al in 1930 begonnen. Toen dit in 1938 voltooid werd, kon de scheepvaart om de stad heen geleid worden en verloor het Gorechtkanaal haar functie.

3.3. Woningbouw

Gemeentelijke activiteiten

Vanaf 1909 werd begonnen met de onteigening en het bouwrijp maken van de gronden. Tot de bouw van woningen en de vestiging van bedrijven kwam het voorlopig echter niet. Pas in 1915 werd in het gebied voor het eerst gebouwd. Aan het eind van het Zaagmulderswegje, midden in de weilanden, verrees in dat jaar een verzorgingstehuis voor de opvang van de ernstig zieken onder de allerarmsten, het (latere) Treslinghuis.

Toen, ondanks de sterk gestegen woningnood, initiatieven van woningbouwverenigingen en particulieren nog steeds uitbleven, besloot de gemeenteraad in 1918 tot de bouw van 68 semi-permanente en 29 houten noodwoningen. Dit complex (naar de kleur van de dakpannen het "Rode Dorp" genoemd) werd, net als het verzorgingstehuis, gebouwd in de weilanden achter het geplande Gorechtkanaal, een gebied waar in die tijd nog geen plannen voor bestonden. De woningen waren bestemd voor bewoners van krotten uit de

rest van de stad.

De wijziging van het plan van uitbreiding in 1918 omvatte behalve infrastructurele aanpassingen (zie paragraaf 3.2.) ook een verandering in de bestemming van de gronden. Het plan werd uitgebreid met twee grote bouwblokken tussen het geplande Gorechtkanaal en een parallel hieraan gelegen weg ter vervanging van het oude Zaagmulderswegje. Bovendien werd minder ruimte gereserveerd voor de vestiging van handel en industrie en zouden de geplande woningen niet uitsluitend meer voor arbeiders bestemd zijn. Langs de randen van het gebied werden nu ook luxere woningen gepland teneinde een representatief geheel te krijgen.

In 1919 kondigde de gemeente aan achter het Gorechtkanaal, in "plan Oost", zo'n 2000 arbeiderswoningen te willen bouwen. Datzelfde jaar kwam de directeur Gemeentewerken met een plan voor de bouw van 176 woningen voor de aller-armsten op een terrein achter het slachthuis. Dit complex, het "Blauwe Dorp", bestond uit 76 semi-permanente rug-aan-rug woningen van vier onder één kap (de 'boerderijtjes') met daaromheen 96 woningen en vier winkels van hetzelfde type als die van het "Rode Dorp". Voor een uitgebreide beschrijving van dit gebied wordt verwezen naar paragraaf 5.

Dat men haast had en dat daardoor het grondplan van de wijk min of meer toevallig tot stand kwam, bleek uit het in 1920 ingediende plan voor de bouw van nog een blokje van 26 woningen tussen de Oliemuldersweg en de Wingerdhoek. Deze woningen waren qua vorm en indeling hetzelfde als de woningen rond de 'boerderijtjes'. Verder werden in 1920 door de gemeente aan de (huidige) Prof. Rankestraat bij wijze van experiment vier betonwoningen gebouwd. Deze eerste betonwoningen in Groningen staan er nog steeds.

Ondanks een nieuwe wijziging en aanvulling van het uitbreidingsplan en de aankoop en onteigening van een aantal percelen ten behoeve van de grootscheepse woningbouwplannen (1920) kwam er voorlopig een eind aan de bouwactiviteit van de gemeente. Het accent werd verplaatst naar het gebied tussen het nog te dempen verbindingskanaal en het in aanleg zijnde Gorechtkanaal. Hier werd vanaf 1920 de grond bouwrijp gemaakt en het geplande stratennet aangelegd. De bouw van woningen werd hier overgelaten aan woningbouwverenigingen en particulieren.

Toen echter bleek dat de woningen van de woningbouw-

verenigingen te duur waren voor de laagstbetaalden nam de gemeente zelf het initiatief weer.

In 1925 werd het plan van uitleg voor de oostzijde van de stad opnieuw gewijzigd. Het stratenplan ten noordoosten van het Gorechtkanaal werd gewijzigd en uitgebreid tot aan de gemeentegrens, waarvan de grillige loop bepaald werd door de oude bedding van de Hunze. In het verlengde van de oude Jacobijnerweg was een groot park geprojecteerd. Langs het Gorechtkanaal waren nog enkele terreinen bestemd voor bedrijvigheid.

In dit gewijzigde plan werd ook in detail de stedenbouwkundige opzet opgenomen voor een gemeentelijk complex van ruim 700 goedkope arbeiderswoningen aan weerszijden van het "Blauwe Dorp". Dit complex werd ontworpen door gemeente-architect S.J. Bouma, die er in slaagde beide delen goed aan te laten sluiten bij de bestaande bebouwing.

In 1926-1927 werden ten noorden van het "Blauwe Dorp" 368 woningen en drie winkels gebouwd, een jaar later ten zuiden ervan 343 woningen en vijf winkels. Het eerste complex werd inderdaad betrokken door de laagstbetaalde arbeiders. In het zuidelijke complex, waar de breedte van de straten op last van de rijksoverheid groter werd dan gepland, kwamen toch weer de iets beter gesitueerde arbeiders terecht.

Beide complexen worden samen met het "Blauwe Dorp" ook wel aangeduid als "Bloemenbuurt". Het geheel vormt een typisch voorbeeld van een tuindorp. Voor een uitgebreidere beschrijving hiervan wordt verwezen naar paragraaf 5.

Woningbouwverenigingen en particulieren

Tussen 1922 en 1926 werden alleen ten zuidwesten van het Gorechtkanaal woningen gebouwd. Hiervoor waren twee woningbouwverenigingen verantwoordelijk.

De in 1919 opgerichte socialistische woningbouwvereniging "Groningen" startte in 1922 met de bouw van een complex arbeiderswoningen aan de Gerbrand Bakkerstraat en het H.A. Kooijkerplein. In 1926 werden de laatste 66 van de in totaal 263 woningen opgeleverd. Gezien de huurprijs waren ze niet bereikbaar voor de laagst betaalde arbeiders.

Het complex werd ontworpen door het architectenbureau Kazemier & Tonkens, dat uiteindelijk een groot deel van de vooroorlogse woningen in de Oosterparkwijk vorm zou geven.

De "Maatschappij tot verbetering van woningtoestanden", die in 1914 was opgericht, bouwde in 1925 in totaal 230 etagewoningen aan de A.P. Fokkerstraat, de Baart de la Faillestraat en de Jan Hisse Jansenstraat. Ook deze woningen werden ontworpen door Kazemier & Tonkens en

bewoond door de beter gesitueerde arbeider.

Na de voltooiing van de complexen van de woningbouwverenigingen werd in de rest van het gebied tussen het Gorechtkanaal en de Petrus Campersingel door particulieren gebouwd.

Langs de Prof. Rankestraat, de Petrus Campersingel, de S.S. Rosensteinlaan, het Wouter van Doeverenplein en de Thomassen à Thuessinklaan werden middenstandswoningen en herenhuizen gebouwd. Behalve door Kazemier & Tonkens werden ook veel van deze woningen ontworpen door het bureau van Kuiler & Drewes.

Woningbouw na 1930

In 1928 werd een geheel nieuw uitbreidingsplan voor de stad ingediend, dat was gemaakt door de nieuwe directeur Gemeentewerken P. Schut, in samenwerking met de Amsterdamse architect/stedebouwkundige H.P. Berlage.

Op basis van dit plan bouwde woningbouwvereniging "Groningen" van 1930 tot 1933 in drie fasen totaal 678 woningen en vijf winkels tussen de Irislaan en de Klaprooslaan.

In een meer uitgewerkte versie van het plan uit 1928 waren ook het Oosterpark en de bouwblokken daaromheen ingevuld. Op basis hiervan werden in 1933-1934 ten noordoosten en noordwesten van het in aanleg zijnde Oosterpark (zie paragraaf 3.4.) in totaal 596 woningen, 4 winkels en 16 bejaardenwoningen gebouwd door woningbouwvereniging "Groningen".

De laatste bouwactiviteit voor de Tweede Wereldoorlog werd gepleegd door de in 1919 opgerichte Rooms Katholieke woningbouwvereniging "Concordia". Deze bouwde in 1938-1939 een complex van 183 woningen aan de Zaagmuldersweg.

3.4. Overige bebouwing en voorzieningen

Scholen

Omdat de wijk snel groeide werd er tussen 1920 en 1940 een groot aantal scholen gebouwd.

In 1923 werd aan de Dirk Huizingastraat de eerste openbare lagere school gebouwd naar een ontwerp van J.A. Mulock Houwer. Twee jaar later verrees in dezelfde straat een tweede openbare lagere school waarvan het ontwerp van G. Hoekzema Kzn. elementen van de Nieuwe Zakelijkheid vertoont. Dit gebouw kreeg in 1927 een extra verdieping en biedt tegenwoordig onderdak aan een M.B.O.-school.

In 1925 werd ook aan de Jan Hissink Jansenstraat een openbare lagere school gebouwd waarvan het ontwerp in de

stijl van de Amsterdamse School werd gemaakt door gemeente-architect S.J. Bouma. In dit gebouw zijn tegenwoordig kantoren gevestigd.

Twee jaar later verrees aan de Heesterpoort naar een ontwerp van dezelfde architect de Simon van Hasseltschool, een belangrijke representant van de Amsterdamse School in Groningen. Hierin is tegenwoordig (nog steeds) een basisschool gevestigd. In 1927 werd ook aan de S.S. Rosensteinlaan een (Gereformeerde lagere) school gebouwd, de Julianaschool. Het gebouw in Amsterdamse School-stijl werd ontworpen door het bureau van Kuiler & Drewes en huisvest tegenwoordig een gemeentelijke basisschool.

Weer twee jaar later werd aan de Seringenhof een vijfde openbare lagere school gebouwd, de Ligthartschool. Het gebouw, waarin nog steeds een basisschool gevestigd is, werd ontworpen door S.J. Bouma in "Dudok"-stijl.

In 1931-1932 bouwde de gemeente aan de Oliemuldersweg een zesde openbare lagere school, de Van Houtenschool. Ook dit gebouw werd door S.J. Bouma ontworpen, nu in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid. Het kreeg een bijzondere stedenbouwkundige situering aan een vijver die later werd opgenomen in het Pioenpark.

In 1933 werd aan de Oliemuldersweg de laatste openbare lagere school gebouwd, de Groen van Prinstererschool. Ook deze werd (door architect D. Broos) ontworpen in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid. Tegenwoordig is in het gebouw een 'denksportcentrum' gevestigd.

Tenslotte werd in 1939 aan de Vinkenstraat (bij het complex van woningbouwvereniging "Concordia") een Rooms Katholieke lagere school gebouwd, de St. Franciscusschool. Deze heeft nog steeds haar oorspronkelijke functie.

Kerken

Het aantal kerken dat in de wijk gebouwd werd, was beduidend kleiner.

In 1927 werd, tegelijk met en naast de school aan de S.S. Rosensteinlaan, een Gereformeerde kerk met aangebouwde pastorie gebouwd. Net als de school werd het markant, op een kruispunt gelegen gebouw door Kuiler & Drewes vormgegeven in de stijl van de Amsterdamse School.

In 1938 werd op de hoek van de Zaagmuldersweg en de Vinkenstraat (bij het complex van "Concordia") een Rooms Katholieke kerk met een vrijstaande pastorie gebouwd. In de pastorie is tegenwoordig een welzijnsinstelling gevestigd.

Voorzieningen

Verspreid door de wijk waren als onderdeel van de woningcomplexen ook winkels gebouwd, vaak op de hoeken van de straten. Voor de vestiging van café's werd door de

gemeente geen toestemming gegeven. Alleen aan het Damsterdiep bevonden zich enkele, die nog stamden uit de tijd voor de grootschalige ontwikkeling van de wijk. Nadat in 1937 het meest oostelijke deel van het Gorechtkanaal gedempt was, werd het Linnaeusplein aangelegd. Hier werd door de gemeente en woningbouwvereniging "Groningen" een buurthuis opgericht. Hierin bevonden zich een volks- en schoolbad, een openbare wasserij, een naai- en kookschool, een muzieklokaal en een grote (film)zaal. Na de Tweede Wereldoorlog werd het sterk verbouwd vestigde er zich een supermarkt.

Verder kende de wijk een aantal speeltuin- en sportverenigingen.

Het Oosterpark, dat werd aangelegd volgens het uitbreidingsplan van 1932, bood ruimte voor sportvelden en meer 'algemene' recreatie. De aanleg was in 1932 begonnen met de sportvelden aan de Zaagmuldersweg. De rest van het park werd in de jaren daarna aangelegd in het kader van de werkverschaffing.

Het park kreeg een symmetrie waarin een (tegenwoordig afgesloten) laan met populieren tussen de sportvelden en een grote vijver de centrale as vormden. Deze symmetrische organisatie werd doorgezet in de twee bouwblokken aan weerszijden van het Mezenplein. Ook het pad ten noordoosten van de sportvelden werd buiten het park 'doorgetrokken' (Koekoekplein).

Overige bebouwing

In 1928 werd op de hoek van de Hortensialaan en de Zaagmuldersweg als onderdeel van het gemeentelijke complex ten zuidoosten van het "Blauwe Dorp" een politiebureau annex consultatiebureau gebouwd. Het gebouw werd in de stijl van de Amsterdamse School vormgegeven door S.J. Bouma.

In datzelfde jaar werd aan het Damsterdiep een rioolgemeal gebouwd. Ook dit gebouw werd vormgegeven door Bouma, maar dit keer in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid.

4. ONTWIKKELINGEN NA DE TWEDE WERELDOORLOG

De Oosterparkwijk werd na de Tweede Wereldoorlog gedeeltelijk afgemaakt volgens het uitbreidingsplan van Schut en Berlage uit 1932. In dit plan maakte de huidige Oliemuldersweg deel uit van de buitenste ringweg om de stad. Langs het Van Starckenborghkanaal waren industrieterreinen geprojecteerd die van de woonbebouwing gescheiden werden door een groenstrook die als buffer moest fungeren.

Het Pioenpark, waartoe al een aanzet bestond, werd volgens dit plan aangelegd. De terreinen hierachter werden tussen

1952 en 1957 voor het grootste deel met woningen bebouwd. Slechts het noordwestelijke deel van het gebied tussen het Pioenpark en het Van Starckenborghkanaal werd als bedrijfsterrein ontwikkeld. Ook langs het Oosterhamrikkanaal vestigde zich enige bedrijvigheid.

De Oliemuldersweg en de verbinding Thomassen à Thuessinklaan-Vinkenstraat kregen niet de belangrijke functie voor het verkeer die gepland was. Het plan is nog wel te herkennen in de breedte van de Vinkenstraat en het meest westelijke deel van de Oliemuldersweg.

Hetzelfde gold voor de verbinding Dirk Huizingastraat-Hortensialaan en de (extra brede) Resedastraat. De verkeersfunctie hiervan werd 'overgenomen' door de weg langs het Damsterdiep die na de demping daarvan aan het begin van de jaren '50 verbreed werd.

Op de nog onbebouwde gronden langs het Gorechtkanaal werden begin jaren'50 ook woningen gebouwd. Deze nieuwe woningen werden met een muur afgescheiden van het "Rode Dorp". Van het Gorechtkanaal zelf bleven als gevolg van de aanleg van dammen drie langgerekte vijvers over.

Sinds het midden van de jaren '50 vond incidenteel enige verbetering van het woningbestand plaats. Nadat in 1969 onder veel protest het "Rode Dorp" gesloopt was en in 1973 op het vrijkomende terrein een bejaardenhuis was gebouwd, werd de hele vooroorlogse Oosterparkwijk aangewezen als stadsvernieuwingsgebied. Vanaf dat moment vond op grote schaal renovatie plaats.

Een belangrijke verandering in de wijk was van demografische aard. Tussen 1960 en 1975 daalde het bevolkingsaantal van 19.000 naar ruim 12.000. Als oorzaken hiervan kunnen genoemd worden de slechte bouw- en woontechnische kwaliteit van veel woningen, de sloop van het "Rode Dorp" en het beschikbaar komen van modernere woningen in nieuwe uitbreidingswijken.

Vooraf de gezinnen met kinderen trokken weg zodat er sprake was van vergrijzing. Een aantal scholen werd hierdoor tot sluiting gedwongen.

Nadat de renovatie voltooid was, bouwde woningbouwvereniging "Groningen" eind jaren '80 op het terrein van het inmiddels gesloopte slachthuis een complex van ongeveer 300 woningen. Tevens werd het Treslinghuis verbouwd tot wooneenheden en uitgebreid met nieuwbouw.

5. GEBIEDEN MET BIJZONDERE (STEDEBOUWKUNDIGE) WAARDEN

De zogenaamde "Bloemenbuurt" wordt beschouwd als gebied met bijzondere (stedebouwkundige) waarden. Deze buurt wordt begrensd door de Irislaan, de Oliemuldersweg, de Hortensialaan en de Zaagmuldersweg.

Het stedebouwkundig concept van de "Bloemenbuurt", open lage bebouwing, omringd door iets hogere, gesloten bebouwing, is gebaseerd op de formele aspecten van de vroeg twintigste-eeuwse traditie van de Tuinstad-beweging.

Het centrum van de buurt wordt gevormd door het zogenaamde "Blauwe Dorp". Dit complex is één van de vroegste complexen woningwoningen in Groningen en werd in 1919 voor de gemeente ontworpen door S.J. Bouma. Het bestaat uit 176 woningen waarvan 76 oorspronkelijk voor tijdelijke bewoning bestemd waren.

De kern van dit complex wordt gevormd door een open rechthoekig plein van circa 45 x 60 meter dat omzoomd is door populieren (de Lindenhof). Aan weerskanten hiervan staan 19 gebouwen met elk vier woningen onder één kap (rug-aan-rugwoningen). Deze werden vrij in het groen gegroepeerd en kregen tuintjes rondom. Hun architectonische vormgeving en plattegronden zijn ontleend aan de boerderijbouw. In de volksmond worden ze dan ook "de boerderijtjes" genoemd. De woningen zijn opgetrokken in een helder rode baksteen, hebben twee bouwlagen en een wolfsdak.

Na op de nominatie te hebben gestaan om gesloopt te worden, werd in 1979-1980 de beslissing genomen het complex vanwege haar unieke karakter te handhaven. Er werd een renovatieplan uitgevoerd waarbij de woningen twee aan twee werden samengetrokken. Het 'aparte' boerderijtje aan de noordzijde van de Lindenhof werd verbouwd tot wijkcentrum.

De "boerderijtjes" worden omringd door een krans van woningen aan het Meidoornpad, het Graspad en de Wingerdhoek.

Deze woningen zijn in blokjes van twee en vier, afwisselend vrijstaand en aaneengesloten, geplaatst; op markante plaatsen, met name in de hoeken, aan de uiteinden van de straten en tegenover het open plein zijn blokjes uit de rooilijn geplaatst.

De woningen zijn in een karakteristieke, landelijk aandoende stijl gebouwd in een helder rode baksteen. De kappen kregen wolfseinden en driehoekige houten dakkapellen met groen geverfde houten topgevelbeschietingen. Met de boerderijtjes heeft het hele complex daardoor echt een besloten, dorps karakter gekregen.

De complexen ten noordwesten en ten zuidoosten van het "Blauwe Dorp" zijn respectievelijk in 1926 en 1927 aangelegd. Ook deze (gemeentelijke) plannen werden gemaakt door S.J. Bouma.

Beide complexen sluiten op fraaie wijze aan bij het landelijke karakter van de "boerderijtjes" en vormen door de stedenbouwkundige opzet samen met het "Blauwe Dorp" een compleet tuindorp. De directe aansluitingen op het complex boerderijtjes zijn verkregen door trapsgewijze verspruingen in de rooilijn, waarbij de Lindenhof als centrale as fungeert. Deze as is zowel in noordelijke als zuidelijke richting voortgezet als respectievelijk Lindenlaan, Jasmijnpad/Azaleepad en Dahliastraat. Ook wat bebouwingshoogte betreft zijn de overgangen harmonieus.

In het noordelijke deel wordt de monotonie van de lange Goudsbloem- en Zonnebloemstraat doorbroken doordat deze straten op een drietal punten zijn verbreed tot hofachtige pleintjes, het Stokroosplein, de Fuchsiahof en de Geraniumhof. Het rechthoekige Stokroosplein fungeert als oostelijke entree tot de wijk.

De hofachtige vorm wordt nog eens extra geaccentueerd door een omkadering in de vorm van gebogen bakstenen muurtjes. De aan drie zijden aaneengesloten lage eengezinswoningen zijn bijzonder gevarieerd vormgegeven waarbij contrasterend gebruik is gemaakt van gekleurde baksteen-soorten.

Tevens is een dubbel poortgebouw opgenomen in de aaneengesloten wanden van de Lindenlaan als ontsluiting van de hierachter gelegen eengezinswoningen aan de Goudsbloemstraat en de Zonnebloemstraat.

De laagbouw wordt in het noorden en zuiden (Irislaan en Hortensialaan) afgesloten door middel van etagewoningen. De gevelwanden hiervan zijn plastisch vormgegeven in Amsterdamse School-stijl met de voor deze stijl karakteristieke portalen.

LITERATUUR

Bekenkamp, H., 75 Jaar Maatschappij tot verbetering van woningtoestanden, Maatschappij tot verbetering van woningtoestanden, Groningen, 1989

Hofman, J., W. Terwisscha van Scheltinga en F. van Vree, Plan Oost, van grasland tot renovatiebuurt: de Oosterparkwijk 1917-1977, Groningen, 1977

Kloppenburg, D., De waterstaatkundige ontwikkeling van de omgeving der stad Groningen, Tijdschrift van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap, 1950_

Kooij, P., Groningen 1870-1914; sociale verandering en economische ontwikkeling in een regionaal centrum, Van Gorcum, Assen/Maastricht, 1987

Taverne, E., Sociale woningbouw in Groningen 1901-1926, werkstuk KHI-R.U.G., Groningen